

Fotók: Wikipedia

A Márai-program XII. fordulójáról

2025 az a szimfonikus rockzenekar, ami-
ben az epikus méretű színpadi műsort há-
tán vivő frontember a megingathatatlan
népszerűségű, karizmatikus Jókai Mór;
néhány igen komplex, morális konfliktu-
sokkal teli dalszövegüket pedig a basszus-
gitáros Márai Sándor írja. Természetes,
hogy Jókai születésének 200. évfordulóján
– bár az Országos Jókai Bicentenáriumi-
Bizottság mindeztáig még nem adotta ki
összes művét újra – szükségszerűen min-
den róla kell, hogy szóljon; emellett Márai-
ról is illik megemlékezni 125. születésnap-
ján. Mindenképp szót érdemel az, hogy
több év kihagyás után újra elindult a Nem-
zeti Kulturális Alap könyvtámogatási fel-
hívása, a Márai Program.

A XII. forduló körülményeit (időpont,
könyvlista, könyvtárak) vizsgálva azt fi-
gyelhetjük meg, hogy ebben a kiírásban
megjelenik egy jó értelemben vett „ideo-
lógiai többlet”. Ugyanis a program foly-
tatásának épp a 125. évfordulón való be-
jelentése szimbolikus jelentőséggel is bír –
azt sugallhatja, hogy az általa támogatott
művek részesei egy Márai névvel fémjel-
zett, értékesnek tartott kulturális hagyó-
mánynak; egyúttal pedig a nemzeti ká-
nonban aktív alakítója is kíván lenni.
Valószínűsíthető, hogy a jövőbeni Márai-
listák összeállításánál egyre nagyobb
súllyal esnek latba ezek a szempontok.
A XII. forduló pályázati kiírásában az év-
fordulós szerzők (többek között Jókai és
Márai is) explicit prioritizálása már most
jelzi ezt a tendenciát, amely a nemzeti
irodalmi örökség egy meghatározott
vonulatának megerősítése felé mutat.

A program XI. és XII. fordulójának össze-
hasonlítása jól szemlélteti a stratégiai irá-
nyok változását. Míg a 2021-es XI. forduló

egy szűken célzott, szociálpolitikai és ok-
tatási célokat szolgáló beavatkozás volt,
addig a 2025-ös XII. forduló visszatér a
szélesebb körű kulturális misszióhoz, új,
emlékezetpolitikai hangsúlyokkal. A prog-
ram egyik erőssége lehet ez az adaptációs
lehetőség, ami egyúttal precedenst is te-
remt ahhoz, hogy évről évre a legaktuá-
libb stratégiai célokhoz igazítsák a fóku-
szát. Így például nehezen képzelhető el,
hogy a 2026. évi könyvlistában a friss iro-
dalmi Nobel-díjas Krasznahorkai László
ne szerepeljen a lehető legtöbb címmel –
ahogyan, nagyon helyesen, Kertész Imre
művei sem hiányozhatnak 23 éve egyetlen
közkönyvtárból sem.

Ha konkrét támogatási összegeket – nem
lényegtelen, hogy a keretösszeg is a dup-
lájára emelkedett – megvizsgáljuk, kiraj-
zolódik egy hierarchikus és sztenderdizált
finanszírozási struktúra, amely az intéz-
ményeket típusuk és feltételezett „hatókö-
rük” alapján kategorizálja; vélhetően azzal
a céllal, hogy ez a modell hatékony és át-
látható forráselosztást tesz lehetővé.
A legmagasabb támogatási összeget a ki-
emelt regionális központok, a vármegyei
hatókörű (illetve fővárosi) könyvtárak kap-
ják. Ezen könyvtárak gyakran módszertá-
ni és szolgáltató központként is funkció-
nálnak a vármegyéjükben található ki-
sebb könyvtárak számára, így a maga-
sabb támogatás indokolt a megnöveke-
dett felelősségi körük és nagyobb felhasználói bázisuk miatt.

Ezt követik jóval mérsékeltőbb összeggel
a kisebb-nagyobb települési könyvtárak –
azaz a helyi közösségek elsődleges kultu-
rális és információs központjai – támoga-
tásai, biztosítva a friss és minőségi olvas-
nivalóhoz való hozzáférést a városi la-

kosság számára. A legalacsonyabb támo-
gatási szintet elsősorban a szakkönyvtá-
rak foglalják el. A differenciálás kétségkí-
vül arra utal, hogy a program elsődleges
fókusz a széles közönséget kiszolgáló
közkönyvtári hálózaton van, míg a speciá-
lis gyűjtőkörrel rendelkező szakkönyvtá-
rakat kiegészítő jelleggel támogatja. Ez
a lépcsőzetes finanszírozási modell – bár
gondolhatnánk, de – nem önkényes.
A támogatási szintek közötti különbségek
olyan értékelési elvet tükröznek, amely fi-
gyelembe veszi az egyes könyvtártípusok
eltérő szerepét, felhasználói körének mére-
tét és regionális jelentőségét. Az egységes
összegek alkalmazása egyúttal egy méltá-
nyos és hatékony elosztási mechanizmus-
ra törekvést mutat.

A program XII. fordulójának egyik legin-
kább figyelemre méltó, talán legkidolgo-
zottabb eleme a határon túli magyar kö-
zösségek támogatása. A program nem
csupán egyedi könyvtárakat támogat
Romániában, Szerbiában, Ukrajnában,
Szlovákiában, Horvátországban, Szlové-
niában és Ausztriában, hanem egy ennél
jóval mélyebb, rendszerszintű beavatko-
zást is végrehajt, ugyanis a Kárpátaljai
Magyar Könyvtárosok Egyesülete és
a Szlovákiai Magyar Könyvtárosok
Egyesülete 16 200 000 Ft összegű támo-
gatásban részesült. A szakmai egyesüle-
tek megerősítése kétségkívül jó irány,
hiszen ezek a szervezetek képesek közös
beszerzéseket koordinálni, érdekképvisé-
letet ellátni a helyi finanszírozásért, és
egy egységes szakmai közösséget építeni.

Nem lehet eleget hangsúlyozni: a közpon-
tilag, értékalapon összeállított „Márai-
lista” olyan művek beszerzését teszi lehe-
tővé, amelyek a szűkös helyi keretek és a

közvetlen olvasói igények (bestsellerek, népszerű műfajok) nyomása alatt esetleg háttérbe szorulnának. A program explicit célja az „értéket képviselő könyvek” eljuttatása az olvasókhoz, ami lehetőséget teremt a könyvtárak számára a gyűjtemény mélyítésére.

A XII. forduló listája mindezt alátámasztja, hiszen egyaránt megtalálhatók a magyar könyvpiac meghatározó, nagy kereskedelmi szereplői (például a Libri Kiadói Csoport tagjai, mint a Magvető, a Jelenkor és a Helikon, valamint a Kossuth Kiadó) és a kisebb, független, illetve tudományos profilú műhelyek (mint a Ráció, a Gondolat vagy a Kronosz Kiadó). Különösen jelentős a specializált, például gyermek- és ifjúsági irodalomra fókuszáló kiadók (Cerkabella, Pagony, Manó Könyvek) hangsúlyos jelenléte. Azonban a program egyik legfontosabb jellemzője a határon túli magyar kiadók széleskörű bevonása. A listán számos erdélyi kiadó (például az Erdélyi Múzeum-Egyesület, a Kriterion, a Bookart, a Gutenberg Books) szerepel jelentős számú címmel, ami alátámasztja a program Kárpát-medencei kulturális térben való gondolkodását.

A támogatott könyvcímek listája kiegyensúlyozott kínálatot nyújt, amely a könyvtárak legkülönbözőbb gyűjtőköri igényeit képes kiszolgálni, és hatékonyan szolgálja a program több célját egyszerre. A lista gerincét a nemzeti irodalmi kánon alapművei alkotják, amelyek elengedhetetlenek a „nemzeti kultúrkinccs megőrzése” szempontjából. Többek között az Akkord Kiadó vagy az Osiris Kiadó gondozásában megjelenő Petőfi Sándor, Jókai Mór, Arany János, Gárdonyi Géza vagy Vörösmarty Mihály művek biztosítják, hogy a kötelező és ajánlott olvasmányok, valamint a klasszikus életművek modern, hozzáférhető kiadásokban legyenek jelen a könyvtárak polcain. A kortárs magyar szépirodalomban sem marad le: a Magvető Kiadó, a Jelenkor Kiadó, a Kalligram vagy a Kortárs Kiadó kínálatában megtalálhatók a legelismertebb, kanonizált prózaírók (pl. Háy János, Darvasi László, Závada Pál, Tompa Andrea) és költők (pl. Tóth Krisztina, Kemény István, Lackfi János, Varró Dániel) művei, ezzel megvalósítva a „kortárs magyar szerzők támogatása és megismertetése” célkitűzést. A program kiemelt figyelmet fordít a jövő olvasóinak nevelésére, ami a gyermek- és ifjúsági könyvek magas arányában is megmutatkozik. A listán olyan, erre a területre specializálódott kiadók vannak jelen, mint a Pagony, a Cerkabella, a Manó Könyvek,

a Móra Kiadó vagy a Csimota. A kínálat a klasszikusoktól (pl. Fekete István: Tüskevár, Csukás István: Süsü, a sárkány) a legnépszerűbb kortárs szerzőkig (pl. Berg Judit: Rumini, Nógrádi Gergely: A Mirrén titka) terjed, biztosítva a minőségi és von-

„A program XII. fordulójának egyik leginkább figyelemre méltó, talán legkidolgozottabb eleme a határon túli magyar közösségek támogatása”

zó olvasmányokat a legfiatalabb korosztályok számára is. Az olvasáskultúra fejlesztéséhez azonban hozzátartozik a világirodalmi tájékozódás elősegítése is. A listán olyan kiadók, mint az Európa, az Atlantisz, a Geopen vagy a XXI. Század Kiadó révén számos klasszikus és kortárs világirodalmi mű fordítása is helyet kapott. Marcel Proust, Fjodor Dosztojevszkij, Albert Camus, George Orwell, Murakami Haruki vagy a legutóbbi Nobel-díjasok, Jon Fosse és Han Kang művei mind hozzájárulnak a könyvtárak állományának intellektuális gazdagításához. Mindemellent jelentős súllyal szerepelnek a különböző tudományterületek ismeretterjesztő munkái is. A történelem iránt érdeklődők az Erdélyi Szalon Kiadó, a Kronosz Kiadó vagy a HM Zrínyi Kiadó köteteiből válogathatnak. A természettudományokat a Corvina, a Typotex vagy a Gingko Kiadó képviseli. A művészetek iránt érdeklődők az MMA Kiadó, a pszichológia iránt fogékonyak pedig a Kulcslyuk Kiadó vagy a Harmat Kiadó könyveit találhatják meg a listán. Ez a sokszínűség lehetővé teszi, hogy a könyvtárak ne csak szórakoztató, hanem információs és tudásközvetítő funkciójukat is magas szinten láthassák el.

Ha komolyan vesszük azt, hogy a program egyaránt segítséget kíván nyújtani az íróknak, a kiadóknak, a könyvtáraknak és legfőképp az olvasóknak, úgy alapvető struktúra és célok megőrzése mellett érdemes lehet fontolóra venni – a jövőre nézvést – néhány további fejlesztési lehetőséget.

A digitális dimenzió erősítése: A könyvlista nyomtatott kötetekből áll. A további fordulókban érdemes lehet tudatosan növelni az elektronikus dokumentumok (hangoskönyvek, e-könyvek, stb.) arányát a listán. Ez segítené a változó olvasási szokásokhoz való alkalmazkodást, egyúttal közvetlenül is támogatná a könyvtárakat digitális szolgáltatásaik bővítésében és egy új, digitálisan orientált olvasói réteg megszólításában.

Tematikus fókuszok bevezetése: A program még célzottabbá válhatna, ha az egyes fordulókban – az általános kínálat fenntartása mellett – tematikus fókuszokat jelölne ki. Egy-egy év szólhatna például „a tudományos ismeretterjesztésről”, „a fiatal drámaírókról”, vagy egy-egy történelmi évfordulóhoz kapcsolódó irodalomról. Ez irányt mutathatna a kiadói nevezéseknek, fókuszaltabbá tehetné a kuratori munkát, és segítené a könyvtárakat a tematikus gyűjteményfejlesztésben és a kapcsolódó programok szervezésében.

Visszacsatolási mechanizmusok fejlesztése: A program hatásmérésének finomítása érdekében javasolt egy olyan adatgyűjtési rendszer kiépítése, amely a kedvezményezett könyvtáraktól anonimizált, összesített adatokat gyűjt a Márai-program keretében beszerzett könyvek kölcsönzési statisztikáiról. Ez az adat felbecsülhetetlen értékű visszajelzést adna a kurátoroknak az olvasói preferenciákról és a különböző műfajok, szerzők valós könyvtári fogadtatásáról.

Összességében tehát a Márai Sándor Programot nem egyszerű kiadásként vagy szubvencióként, hanem egy hosszú távú, magas megtérülésű stratégiai befektetésként érdemes értékelni. A program egyszerre több területen teremt értéket: növeli a könyvtári gyűjtemények minőségét és relevanciáját, stabilizálja a kulturálisan értékes könyvek piacát, támogatja a magyar szerzők pályáját, és erősíti a nemzeti kulturális szövetet.

Rostás Norbert